

Η ΑΙΓΥΠΤΟΣ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ

Ελληνική Κοινότητα Μανσούρας

ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ ΓΙΩΡΓΟΥ ΧΑΤΖΗΒΑΣΙΛΗ, ΠΗΓΕΣ «η γλαύκα, αποφοίτων Γυμνασίου Μανσούρας» και Διαδίκτυο

ΜΕΡΟΣ Β'

Δέκα χρόνια αργότερα, το 1901, ο Υποπρόξενος Σακτούρης διαπίστωσε ότι το σχολείο κώλαινε, οπότε οι εισφορές για το σχολείο αυξήθηκαν κατακόρυφα και το 1902 αναγέρθηκε 2ος όροφος στο σχολικό κτίριο προκειμένου να στεγαστεί το Παρθεναγωγείο. Ο νεόδμητος όροφος, όμως, απρόοπτα κατέρρευσε.

Αποφασίστηκε, λοιπόν, η οικοδόμηση νέου διδακτηρίου. Το οικοπέδο αγοράστηκε με έρανο, ενώ την ανέγερση υποστήριξε οικονομικά ο ευεργέτης Ι. Δήμας

με δαπάνη που υπολογίστηκε σε 2.500 λίρες Αιγύπτου. Έτσι, η σχολή που ολοκληρώθηκε το 1904, ονομάστηκε «Δημαία» προς τιμήν του. Η μεταστέγαση

στη Δημαία Σχολή σηματοδοτεί την έναρξη της επόμενης εκπαιδευτικής περιόδου (1904-1926).

Τα πρώτα σχολεία ήταν τριτάξια. Οι πληροφορίες μας αυξάνουν από το 1890 και μετά. Τα «Ελληνικά σχολεία Μανσούρας» (όπως αναγραφόταν στη σφραγίδα τους), κατά το 1890-91 λειτούργησαν ως πεντατάξια, με μια τάξη δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης. Όπως και στο ελληνικό κράτος, το κύρος του σχολείου ταυτιζόταν με αυτό της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, που ήταν η εκπαίδευση της ανώτερης τάξης και άνοιγε το δρόμο για κοινωνική άνοδο.

Με τη λειτουργία δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης ενισχυόταν, επίσης, η δυνατότητα του να προσελκύσει μαθητές – κυρίως παιδιά ανώτερης τάξης – οι οποίοι,

ακόμη και αν είχαν επιλέξει αρχικά το Κοινοτικό σχολείο, θα ακολουθούσαν δευτεροβάθμιας σπουδές σε ξένα σχολεία. Από το 1900-1901 ιδρύθηκε και τριτάξιο Παρθεναγωγείο, προκειμένου να ελκύσει τα κορίτσια που μέχρι τότε φοιτούσαν όλα σε ξένα σχολεία. Το παρθεναγωγείο αριθμούσε τέσσερις τάξεις το επόμενο σχολικό έτος, πέντε το 1902-1903 και έξι τάξεις και μια νηπιακή το 1903-04. Και για τα κορίτσια λειτούργησε, λοιπόν, δευτεροβάθμια εκπαίδευση, μόλις οι περιστάσεις το επέτρεψαν.

Στα τέλη της δεύτερης δεκαετίας του 20ού αιώνα, η έξαρση του αιγυπτιακού εθνικού κινήματος κατά της βρετανικής αποικιοκρατίας ανησυχούσε ιδιαίτερα την πολυπληθή ελληνική παροικία της Αιγύπτου, η οποία άρχισε σταδιακά να συνειδητοποιεί ότι το μέλλον της δεν ήταν πλέον εξασφαλισμένο. Σε ένα τέτοιο πλαίσιο η Κοινότητα Μανσούρας, που εκπροσωπούσε μια ακμάζουσα ελληνική παροικία της αιγυπτιακής ενδοχώρας, προκήρυξε το 1919 ένα Εκπαιδευτικό Διαγωνισμό, με θέμα την κατεύθυνση που θα έπρεπε να ακολουθήσει η στοιχειώδης εκπαίδευση των Αιγυπτιωτών, προκειμένου να συντελέσει ουσιαστικά στην προσαρμογή τους στα νέα δεδομένα.

Το 1919 η Μανσούρα, ένα μεγάλο εμπορικό κέντρο στην ενδοχώρα της Αιγύπτου στο Δέλτα του Νείλου, αριθμούσε 60.000 κατοίκους. Ανάμεσά τους ζούσαν 3.000 περίπου Έλληνες πάροικοι οργανωμένοι σε Κοινότητα. Η «Ελληνική Κοινότητα Μανσούρας» λειτουργούσε ως «κρατικός μηχανισμός» όσον αφορά στις αγαθοεργίες, την υγεία, την εκπροσώπηση

της παροικίας απέναντι στις επίσημες αρχές και την εκπαίδευση. Την εποχή εκείνη η ΕΚΜ που βρισκόταν σε φάση οικονομικής ανάκαμψης και διοικητικής αναδιοργάνωσης, βίωνε έντονα τις ανησυχίες της παροικίας σχετικά με το μέλλον, ανησυχίες που πηγάζαν από τη σταδιακή ισχυροποίηση της ιθαγενούς αστικής τάξης, την επίταση του ανταγωνισμού ανάμεσα στις ξένες παροικίες και, κυρίως, από την ανάπτυξη του αιγυπτιακού εθνικού κινήματος κατά της βρετανικής αποικιοκρατίας, που είχε σημειώσει ιδιαίτερη έξαρση το 1919.

Μάλιστα, στη Μανσούρα κατά το διάστημα Μαρτίου - Απριλίου 1919 οι Έλληνες είχαν ζήσει δραματικές στιγμές. Για να αντιμετωπίσουν την κατάσταση, οι ιθύνοντες της ΕΚΜ, αφενός στράφηκαν προς τη μητρόπολή τους, την Ελλάδα, επιδιώκοντας τη σύριξη της στις επερχόμενες δυσκολίες και αφετέρου προσπάθησαν να ενισχύσουν το κύρος της Κοινότητας και τη συνοχή της παροικίας αναμιγνυόμενοι σε γενικές υποθέσεις των Αιγυπτιωτών και συσπειρώνοντας τους παροίκους γύρω από τον Κοινοτικό πυρήνα. Παράλληλα, εστίασαν το ενδιαφέρον τους στην εκπαίδευση, εκτιμώντας ότι αποτελούσε τρόπο για να προσαρμοστεί η παροικία στην αλλαγή των κοινωνικοοικονομικών συνθηκών.

Άλλωστε, και γενικότερα, οι Αιγυπτιώτες τότε αντιμετώπιζαν την εκπαίδευση, ως μηχανισμό που μπορούσε να αναστείλει τη βαθμιαία επιδείνωση της κοινωνικοοικονομικής τους θέσης. Το ενδιαφέρον τους αποδεικνύεται από τη διαρκή επέκταση του ελληνικού εκπαιδευτικού δικτύου στην Αίγυπτο, αλλά και από τους προβληματισμούς που γεννούσαν διζαξιοπισμούς στην αιγυπτιακή παροικία σχετικά με τη σκοπιμότητα της κλασικής εκπαίδευσης, την ενδεδειγμένη γλώσσα διδασκαλίας και την ανταγωνιστικότητα των ελληνικών σε σχέση με τα άλλα ξένα σχολεία της Αιγύπτου.

Αποτέλεσμα των προβληματισμών αυτών ήταν οι μεταρρυθμιστικές προσπάθειες σε τρία Κοινοτικά σχολεία (στο Ζαγαζίκ με πρωτεργάτη τον Ιορδάνη Ιορδανίδη, στο Καφρ ελ Ζαγιάτ με τον Αθανάσιο Μαρσέλο και στη Μανσούρα με τον Χρήστο Κωνσταντή), η λειτουργία του Πρότυπου Σχολείου στο Καφρ ελ Ζαγιάτ και στη συνέχεια στην Αλεξάνδρεια, καθώς και η συγκρότηση του Εκπαιδευτικού Ομίλου Αιγύπτου (στο εξής ΕΟΑ) από μια ομάδα διανοούμενων που πίστευαν στην αναγκαιότητα εκσυγχρονισμού της εκπαίδευσης των Αιγυπτιωτών μέσα από

την έμφαση στη στοιχειώδη εκπαίδευση, την προσαρμογή στις τοπικές συνθήκες και -κυρίως- την εισαγωγή της δημοτικής γλώσσας στο σχολείο.

Σε αυτό το πλαίσιο, στις 19/2 Ιουνίου 1919 η ΕΚΜ προκήρυξε ένα Εκπαιδευτικό Διαγωνισμό [Πράξη Μεικτής Επιτροπής ΕΚΜ (στο εξής Πρ. Μ.Ε.), 4-6-1919], καλώντας όσους είχαν γνώμη για τα εκπαιδευτικά, κυρίως δασκάλους, να καταθέσουν -με ψευδώνυμα- μελέτες που να αφορούν στη στοιχειώδη εκπαίδευση. Στην προκήρυξη, κάτω από τον τίτλο «Διαγωνισμός 1919. Μελέτη επί της εν γένει κατευθύνσεως της εν Αιγύπτω Εκπαιδεύσεως», η ΕΚΜ ορμώμενη από το ότι και το ελληνικό κράτος επιχειρούσε μεταρρύθμιση, επεσήμαινε ότι η ανάγκη «σχολικής ανάπλασης» είχε καταστεί επιτακτική, γιατί οι απόφοιτοι των ελληνικών σχολείων καθυστερούσαν «εις τον ανταγωνισμόν προς άλλους νέους ξένων εθνών», όσο ένας πεζός «τρέχων και μη προφθάνων ταχυπορούσαν άμαξαν». Έθετε, λοιπόν, στους διαγωνιζόμενους ερωτήματα που αφορούσαν στο πρόγραμμα και τις μεθόδους διδασκαλίας, τη βελτίωση και τον έλεγχο των εκπαιδευτικών, τη διοικητική οργάνωση της εκπαίδευσης σε σχέση και με το ρόλο των Κοινοτήτων, καθώς και την εισαγωγή της δημοτικής γλώσσας στο σχολείο. Ειδικότερα, για το ζήτημα της γλώσσας φαίνεται ότι η ΕΚΜ -η οποία λίγα χρόνια νωρίτερα, τη διετία 1915-17, είχε εισάγει την «καθομιλουμένη» σε όλες τις τάξεις του επατάξιου τότε σχολείου της, μεταρρύθμιση που είχε αποτύχει λόγω ισχυρής αντίδρασης του παροικιακού κοινού- προσέβλεπε μέσω του Διαγωνισμού σε μια επιστημονικά διατυπωμένη άποψη, που θα απαντούσε στους προβληματισμούς της και θα υποστήριζε τις όποιες αποφάσεις της.

Η απήκηση της προκήρυξης ήταν μεγάλη. Πολλά δημοσιεύματα, μερικά μάλιστα πρωτοσέλιδα, στον Τύπο σχολίασαν θετικά την πρωτοβουλία της Κοινότητας Μανσούρας. Για παράδειγμα, ο Ταχυδρόμος συνέχαιρε την έμπνευση της ΕΚΜ, ανεξάρτητα από τα αποτελέσματα, επισημαίνοντας ότι ήταν εξασφαλισμένη η συμβολή των δασκάλων, εφόσον παρόμοιοι ήταν και οι σκοποί του Διδακτικού Συνδέσμου. Στο ίδιο κλίμα η Εφημερίς τόνισε την εξαιρετική σημασία του Διαγωνισμού και σχολίασε θετικά το ότι οι μελετητές μπορούσαν να εκφέρουν ελεύθερα γνώμη.